

In een vierdelige artikelenreeks brengen publieks-kunsthistorici het belang van de VNK-e voor het vak kunstgeschiedenis onder de aandacht - in een pleidooi voor een doorlopende leerlijn in het onderwijs. Het eerste artikel besprak de rol van kunst(geschiedenis) in het primair onderwijs (po). Dit keer kijken we naar de situatie in het voortgezet onderwijs (vo).

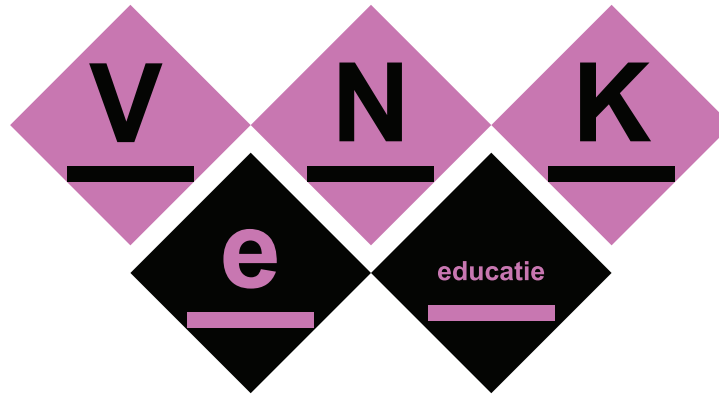
Op basisscholen zijn de kerndoelen van kunstonderwijs 'open' gedefinieerd: met weinig specificatie, veel ruimte voor interpretatie en zonder eisen aan de manier waarop leerkrachten de doelen bereiken. Datzelfde geldt voor de kerndoelen in de onderbouw van het vo en daardoor missen leerlingen op de middelbare school een degelijke aansluiting op het kunst(historisch) onderwijs in de bovenbouw.

Stevige basis is voorwaarde
Het belang van zo'n doorlopende leerlijn – van basisonderwijs tot en met universiteit – zou ermee gediend zijn als de kerndoelen

meteen vanaf groep 1 worden geconcretiseerd, geïntegreerd en daarmee vastgelegd in het curriculum. Zo'n stevige basis in het onderwijs aan de jongste kinderen is een belangrijke voorwaarde om ons vak in kwaliteit én kwantiteit overeind te houden en toekomstige kunstliefhebbers en kunsthistorici te kweken. Dit probleem is inmiddels onderkend in de voorstellen van het ontwikkelingsteam Kunst en Cultuur van curriculum.nu: het landelijke platform voor de leerplanherziening, waaraan ook de VNK-e heeft bijgedragen.

Kunstonderwijs: de bakermat van ons vak

Door VNK-e

Uit de aanbevelingen van curriculum.nu, 2019: 'Streef ernaar dat de zogenaamde onderlegger bestaande uit 'maken en betekenis geven' en 'meemaken en betekenis geven', wordt voortgezet in de bovenbouw en gespecificeerd wordt in de examenprogramma's van de verschillende sectoren. Hierdoor sluit het curriculum van het leergebied Kunst & Cultuur aan op de bovenbouw van vmbo, havo en vwo en helpt het de doorlopende leerlijn te verstevigen.'

De kunsthistoricus in het vo

Als afgestudeerd kunsthistoricus kun je in het vo aan de slag na een educatieve master met bijbehorende eerstegraads

bevoegdheid: als docent CKV (culturele en kunstzinnige vorming), Kunst Algemeen en/of Kunstgeschiedenis. Deze vakken worden aangeboden in één jaar van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, dus in 3 of 4 vmbo-t, 4 of 5 havo en 5 of 6 vwo. Alle middelbare scholieren maken kennis met kunst en cultuur – beeldende kunst tijdens het vak Culturele Kunstzinnige Vorming (CKV). Kunst Algemeen is het theoretisch gedeelte bij een creatief eindexamenvak, zoals beeldende vorming, dans, theater of muziek. Kunstgeschiedenis is het theoretisch gedeelte bij het praktijkvak Tehatex (tekenen, handvaardigheid en textiel).

Kunstgeschiedenis in de bovenbouw

In de huidige vorm zijn de vo kerndoelen voor kunst in de onderbouw te typeren als vaardigheden en vooral gericht op de praktijkvakken. Leerlingen leren produceren, presenteren, kijken en luisteren, verslag doen van ervaringen en reflecteren. In de onderbouw staan bij beeldende vorming vooral creëren en kennismaken met materialen

Een van mijn leerlingen zei na een bezoek aan de Eregalerij: “Ik wist niet dat je zó diep naar een schilderij kon kijken.”

centraal. Pas als een leerling in de bovenbouw een creatief praktijkvak kiest, komt kunstgeschiedenis structureel om de hoek kijken. De helft van het eindexamencijfer wordt bepaald door de uitkomst van het praktisch gerichte schoolexamen (SE); de andere helft door het theoretische centraal schriftelijk eindexamen (CSE), dat kennis van stijlperioden, kunst in de context van de cultuur en kunstbeschouwing toetst. Bij het vak Kunst Algemeen komen alle kunstdisciplines - film, theater, dans, muziek en beeldende kunst - aan bod en dus ook kunsttheorie en kunstgeschiedenis.

6vwo-klas krijgt voor het vak Kunst Algemeen een examenrondleiding in het Stedelijk Museum Amsterdam

Meerwaarde in de praktijk

VNK-e-bestuurslid Annemarie Buren ervaart vrijwel dagelijks de impact van de kunstvakken op het Montessori Lyceum Amsterdam, de middelbare school waar ze onder meer werkzaam is als docent CKV en Kunst Algemeen. ‘Kunst Algemeen probeer ik zo beeldend en motiverend mogelijk aan te bieden. Wanneer we het in de les over de

klassieke oudheid hebben, lopen we naar het Museumplein en analyseren we de classicistische architectuur van het Concertgebouw en het allegorische beeldhouwwerk in het fronton. ‘Burgerlijke Cultuur in de zeventiende eeuw in Nederland’ bestuderen we aan de hand van het Paleis op de Dam of het Rijksmuseum. Via kijkopdrachten ontdekken leerlingen de

meerwaarde van kunst ‘in het echt’. Een van mijn leerlingen zei na een bezoek aan de Eregalerij: “Ik wist niet dat je zó diep naar een schilderij kon kijken.” Bij deze bezoeken komen naast leren kijken nog veel meer kunstbeschouwelijke vaardigheden aan bod, zoals het beschrijven van en betekenis geven aan een kunstwerk en de context onderzoeken waarin het tot stand is gekomen. En natuurlijk leer je ook een goed gefundeerde mening over kunst en architectuur geven.’

Iedereen cultureel en kunstzinnig gevormd

In tegenstelling tot Kunst Algemeen, dat alleen is bedoeld voor kiezers van creatieve praktijkexamenvakken, moet CKV alle bovenbouwleerlingen bedienen. Dus of je nu van huis uit bent opgevoed (of overvoerd) met liefde voor kunst of juist met een aversie tegen ‘elitaire hobby’s’: iedereen moet eraan geloven. Gelukkig maar, want uit de schoolpraktijk blijkt dat leerlingen die aanvankelijk in de weerstand staan, door de CKV-activiteiten ‘aan’ gaan en soms zelfs een fascinatie voor kunst ontwikkelen.

Het vak CKV bestaat uit de vaste onderdelen VERKENNEN, VERBREDEN, VERDIEPEN en VERBINDEN. In tenminste 4 verschillende kunstdisciplines leren de leerlingen vorm, inhoud en betekenis van kunstuitingen te beschouwen. De leerlingen maken kennis met kunst in een professionele context en leren deze te ervaren en op waarde schatten. Het vak biedt daarnaast ook ruimte voor creatieve opdrachten. De docent kan CKV binnen de bovengenoemde eisen naar eigen inzicht vormgeven. Hoe dat gebeurt, is ook weer afhankelijk van de achtergrond en interesses van de docent, de manier waarop de school het vak heeft ingericht en de locatie van de school (stad, buurt, platteland).

Annemarie: ‘CKV probeer ik zodanig in te vullen dat de activiteiten zoveel mogelijk aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen, bij de actualiteit en bij lopende kunsevenementen in Amsterdam. Zo komt regelmatig kunst in de openbare ruimte aan bod, waarbij we zowel ‘gevestigde’ kunst bezoeken – de beeldenexposities in de tuinen van het Rijksmuseum, ArtZuid langs de Apollolaan – als ‘informele’ graffiti en streetart van onder andere Keith Haring, Banksy en de Amsterdamse StreetArt Frankey.’

Zaadje planten in het Stedelijk

‘Jaren geleden kwamen die beide vormen mooi samen in het Stedelijk Museum Amsterdam. Met een 4-mavoklas bekeken we voor het vak CKV het velum (doek) van Keith Haring, dat onder de glazen lichtkoepel boven het grote trappenhuis hing. Een van de leerlingen, bepaald niet de makkelijkste en meest geïnteresseerde, had speciaal voor de gelegenheid zijn Keith Haring-trui aangetrokken. Het deed hem dus veel meer dan zijn houding deed vermoeden. Ook was het voor hem en de andere leerlingen een eyeopener dat je voor één kunstwerk naar het museum kunt gaan – en daar een bijzondere, nuttige én leuke ervaring kan hebben zonder één opdracht te maken of rondleiding te volgen. Met zulke positieve bezoeken plant ik hopelijk een zaadje en wie weet gaan deze jongeren inmiddels uit zichzelf naar musea.’

Kruisbestuiving

Ook bij andere vakken kunnen middelbare scholieren in aanraking komen met beeldende kunst. Bijvoorbeeld via kunstdagen,

“Helaas worden de voordelen van kruisbestuiving in het vo maar weinig erkend; docenten vinden het vaak lastig om contact te zoeken met collega’s buiten hun eigen sectie wegens tijdgebrek en een dwingend curriculum.”

project- of werkweken en excursies. Zo leent de tentoonstelling *Onderkruipsels* in het Rijks zich prima voor een museumbezoek vanuit het vak biologie. Helaas worden de voordelen van kruisbestuiving in het vo maar weinig erkend; docenten vinden het vaak lastig om contact te zoeken met collega’s buiten hun eigen sectie wegens tijdgebrek en een dwingend curriculum. Een gemiste kans, want zulke projecten laten leerlingen verbanden leggen en onderwerpen van diverse kanten benaderen. Zo leer je dat

lesvakken kunstmatig zijn geïsoleerd, terwijl in de echte wereld alles met elkaar verbonden is.

Bevlogen docent

In het eerste artikel over kunst in het po beschreven we al onze zorgen over de toekomst van musea, met het oog op vergrijzend publiek, het teruglopend aantal kunstgeschiedenisstudenten en toenemende ‘ongeletterdheid’ in kunst, cultuur en geschiedenis. De VNK-e stelt dat goed en vooral inspirerend kunstonderwijs het tij kan keren. Eén bevlogen docent kan vele jongeren interesseren voor kunst en wellicht motiveren voor een studie kunstgeschiedenis – of zelfs voor kunsteducatie. Reden om ons volgende artikel te wijden aan de docentenopleidingen en de informele overdracht van het vak.